

Copyright © 2017 Igor Štiks i Fraktura
Copyright © 2022 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Uredništvo:
Jelena Nidžović
Anja Marković

Lektura i korektura:
Kontrast izdavaštvo

Dizajn korica:
Tijana Kazimirović

Prelom:
Anica Lapčević

Štampa:
F.U.K. d.o.o.

Tiraž:
1.000

Izdavač:
Kontrast, Beograd
Klaonička 2, Zemun
e-mail: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com
facebook.com/KontrastIzdavastvo
www.glif.rs

IGOR ŠTIKS
REZALIŠTE

roman

KONTRAST
Beograd, 2022.

SADRŽAJ

Aperitiv
9

Predjelo
25

Glavno jelo
43

Sir
83

Kolač
105

Digestiv
121

Napomena
127

*Vrijeme ne vraća izgubljeno; za slavu vječnost ga čuva,
i za vatru, također.*

Jorge Luis Borges, Teolozi, *Aleph*

APERITIV

Staromodno. Ta joj se riječ uporno vraćala dok je spremala večeru za Vladimira, svog sina, njegovu suprugu Helenu i unuka Davida. Danas su se vratili iz Amerike, iz Chicaga, nakon dvadeset i pet godina.

Stresla se kada je sebi u bradu izgovorila “dvadeset i pet godina”, kao da joj se ta činjenica upravo sada razotkrila kao zastrašujuća gomila nabacanih dana i noći, jednih preko drugih, jednih toliko sličnih drugima, mrtvih dana i toliko živih, neprospavanih noći. Trčala je danas, bez prestanka, od stana do tržnice, i natrag, između kuhinje, trpezarije, soba i kupaonice. Obući će se “svečano”, rekla si je, kao što nije godinama. Kao što nije dvadeset i pet godina! Nije ni bilo svetkovina. Nije se imalo što za slaviti, uostalom. Kada se na koncu pogledala u ogledalo, odjeknulo je u njoj *staromodno* kao podsmjeh. Odmah je potrčala da provjeri da kokoš nije izgorjela u pećnici. Nije.

Klement je šutio skoro cijeli dan. Čitao je novine u salonu, mrmljao sebi u bradu, komentirao, psovao, čudio se, olovkom prekrajao članke, svađao se sa svijetom. Kao i svaki dan, uostalom. Još je onda, u ratu, počelo. Sve te godine koje nisu ni brojili, mislila je Nadia, jer su ostali iza njih, tamo, u vremenu od prije “četvrt stoljeća”, kao i njihova odjeća. I sad kad

je vrijeme ponovo počelo teći, kada se ustajala krv nanovo pokrenula, Nadia se osjetila staromodnom.

Zvono je zazvonilo. Krenuo je otvoriti vrata i onda je zastao. Spazio je svoje lice u malom ogledalu pored vrata. Prešao je dlanom preko brade. Dobro je. Jutros se brižljivo obrijao. Pripremao se za doček od samog jutra. Obukao je svoje najbolje odijelo koje je kupio na posljednjem poslovnom putovanju u Pariz. Prodavač ga je upitao za koju priliku kupuje odijelo. Nije znao odgovoriti. Onda ga je pitao da li ima djece. “Sinove”, rekao je. Dobro se sjeća kako je osjetio ponos i zbog sinova i zbog činjenice da je to znao reći na francuskom. Pitao ga je da li su oženjeni. Klement je odmahnuo rukom—tada ih još nije mogao zamisliti oženjene.

“Onda možda za vas imam odlično odijelo za vjenčanja?”

Ponosno mu je pokazao to plavo odijelo koje se presijavalo. Nije previše posvećivao pažnje izgledu, vjerovao je, ali u ovom odijelu mogao je zamisliti drugačijeg sebe. Nekog tko bi mogao voditi drugačiji život, možda baš ovdje u Parizu. Kao da se uplašio vlastite fantazije, izgovorio je, “Da, ovo bi bilo savršeno odijelo za svadbe.”

“*Voilà!*” prodavač je pljesnuo rukama.

“Ili, odlazak u penziju?” dodao je potom sjetno.

Prodavač se teatralno namrštio, a Klementu je gođilo ovo površno laskanje. Kupio je odijelo i odmah

ga obukao. Osjećao se sjajno tog proljetnog dana 1990. godine šecući bulevarom Saint-Germain, ispod crkve Saint-Germain-des-Prés, gdje je kasnije popio isuviše skupu kavu u *Deux Magots* kako bi o tome mogao pričati sinovima. Često su spominjali Sartrea, a ovdje su dolazili i on i Camus, i Simone de Beauvoir i čak Hemingway, Joyce, Picasso! Zavidjet će mu na tom doživljaju. U džep je tada stavio kockicu šećera koja je došla uz njegovu kavu. I dalje je bila tu. Izvadio ju je i pokazao sebi u ogledalu. Kroz tanki papir, ispalo je nekoliko zrna. Da, bio je to on, tamo, u *Deux Magots*, tog proljeća i za to posjeduje dokaz u toj po-
žutjeloj kocki šećera.

U tom trenutku, dok je promatrao užurbane Parižane kako prolaze pored njega i dok mu se činilo da se u tom odijelu nimalo ne razlikuje od njih i da bi ga mogli zamijeniti možda za nekog urednika iz obližnjeg *Gallimarda*, Klement je iza sebe imao jednu egzemplarnu karijeru i život. Pun borbe, uspona, povremenih padova, ali i brojnih ostvarenja. A ispred sebe? Bio je tek na sredini pedesetih, zreo čovjek, još čvrst, još privlačan, laskao je sam sebi. Bio je ponosan. Zadovoljno se smješкао dok je pio tu kavu pušeći *Gitanes* bez filtera. Doista bi mogao biti netko drugi; odazvati se na pogled žene u tridesetima koja je prošla pored njegovog stola. Dotakla ga je svojim brzim, ali prodornim pogledom, ostavljajući mu na nekoliko trenutaka svoj parfem koji ga je natjerao da zatvori oči.

“Iz Pariza”, odgovorit će nonšalantno kad ga budu pitali za odijelo na toj budućoj svečanosti, “bulevar Saint-Germain, dvjesto metara od *Deux Magots*. Ne možete promašiti.”

A onda se zabrinuo što je toliko novca potrošio na sebe. Prenuo se iz sanjarenja pomislivši, skoro u

panici, da Nadiji mora kupiti nešto. Ostavio je novac i užurbano krenuo niz ulicu. Valjalo se spremiti za povratak kući.

Obući će to odijelo samo još jednom, do večeras. Nadao se nekim drugim, brojnim svetkovinama tada, u Parizu, kada je još uvijek bilo moguće nadati se.

Zvono je opet zazvonilo. Bili su tu, s druge strane vrata. Poravnao je odijelo i dohvatio kvaku.

Vidjevši ih pred sobom, klecnula su mu koljena. Nije bio spreman na sentimentalnosti.

“Pa gdje ste vi, bogamu!” dreknuo je i prije nego što su stigli bilo što reći.

Nadia se brzo pojavila iza njega. “Bože moj!” pljesnula je rukama, u divljenju pred tim čudom. Doista su bili tu.

Zagrlili su se, nespretno i ukočeno. Izgubljena navika, pomislila je Nadia. Izgubljena navika da se zagrlji sina koji je sada pogrbljen, skoro sasvim sijede kose, ostario. Ipak, tu je, pod njenim prstima. I pored njega, njezin unuk. Jedini. Od djeteta sa fotografija, dječaka sa ekrana, do tinejdžera koji se utjelotvorio pred njom i sada je gleda s glavom pomaknutom unazad, kao da se brani od tih staraca koji su raširili ruke.

“Znači, ti si David!” uzviknula je Nadia, da bar nešto kaže, i pokušala ga zagrliti. David se izmigoljio. Klement je samo potapšao Davida po ramenu,

gledajući ga s divljenjem, pitajući se na koga od svih njih zapravo liči, taj jedini nastavak njihove loze. Gledali su se, bez riječi, zbunjeni, dok Klement nije zamahao rukama pozivajući ih unutra.

Stajali su potom usred salona, još ne nalazeći prave riječi. Smiješeći se jedni drugima. Nadia je obrisala suzu koja joj se skoro zakotrljala licem. Klement ih je pitao gdje su se smjestili.

“Našli smo neki zgodan hotel”, progovorio je Vladimir. “Dok se ne oporavimo od puta i iznajmimo stan.”

Zaboljelo ga je, kao i Nadiju, što nisu došli kod njih, u svoj dom, no nisu se željeli prepirati.

“Prošlo je toliko godina! Još ne mogu vjerovati da smo ponovo ovdje”, Helena je rekla skidajući kaput. Nadia je primijetila da je skup. I *moderan*. Kao i Helenina frizura. Haljina joj je ipak preuska, za njene godine, pomislila je Nadia.

“Helena, izgledaš božanstveno!” uskliknula je.

Zacrvenjela se. Neprikladno, potpuno sam se neprikladno obukla, pomislila je Helena, pokušavajući spustiti haljinu naniže. Sad je gotovo.

Vladimir je još bio zadihan od penjanja na peti kat.

“Uh, zaboravio sam da nema lifta!”

“A kako je tek meni!” Nadia je uzdahnula. “Svaki dan tako, gore-dolje. A moje noge...”

“Vi ste se u Americi malo razmazili. Tamo je sve na dugme. Ja se još uvijek penjem bez problema, i u ovim godinama!” Klement je digao prst kao da i s njime potvrđuje svoju vitalnost. Potom se naglo okrenuo Davidu. “A ti, Davide, kako si, sine? Kako je prošao put?”

David je izvadio slušalice iz uha. “Fine, fine”, odgovorio je nevoljko i slegnuo ramenima.

Vladimir se okretao oko sebe, opčinjen činjenicom da se baš ništa nije promijenilo. “Sve je isto. Čak i miris.”

“Ovdje se stvari ne mijenjaju, kao što vidiš”, zaključio je Klement sjedajući u svoju pohabanu fotelju. Odjednom mu je ponestalo snage. Ne, ne mijenjaju se. Od onog dana.

Vladimir je sjeo u fotelju pored njega. Gledao je i dalje oko sebe, zbunjen prisnošću svega, kao i činjenicom da je vrijeme pregazilo ovaj stan. I njegove roditelje. Ipak, bio je to dom, naš dom. Ovdje smo odrasli. Ovdje smo došli na svijet. Odavde smo otišli u svijet.

David se šetao po stanu, gledao slike, promatrao sve te neobične i prašnjave stvari u salonu, uzimao u ruke staklene figurice s polica, vraćao ih na mjesto pažljivo, zbunjen njihovim samim postojanjem. Na koncu, izvadio je telefon i slikao.

Prišao je Heleni i nešto joj prišapnuo. Ona kao da ga nije čula. Pokušavala je srediti vlastite misli. Opet je u ovom stanu, nakon dvije i pol decenije. Tako si je rekla, *decenije*, kao da podvlači količinu proteklog vremena koja, ipak, dobro je znala, nije mogla promijeniti činjenice, čak niti njihovo tumačenje. Kada je bilo posljednji put? U kaosu odlaska, panike, straha, strepnje i obećanja brzog povratka. Dogovor za skoriji sastanak, zagrljaji, posljednji poljupci. Otići daleko od svega, ako *ovo* potraje. Bili su tako mladi kada je prvi put ušla u ovu kuću.

David joj je i dalje nešto govorio.

“Šta sad?!” dreknula je ni ne pokušavajući ga razumjeti. Potom ga je konačno poslušala i odmah se namrštila. Pitao ju je da li ima interneta. Rekla mu je

da može malo i bez interneta, barem danas. David je sjeo na trosjed, i dalje zagledan u ekran svog telefona. I dalje je bio ljutit. To neće brzo proći, znala je Helena. Takav je bio otkad su mu najavili da se “vraćaju”.

Helena je vidjevši Nadiju kako donosi tanjure upitala može li pomoći pri pripremanju stola. Nadia je bila odsječna, učinilo se Heleni. Namjerno je to učinila kao da joj kaže, ti si ovdje *gost*, uvijek si i bila. Nekad sam je zvala *mama*, pomislila je Helena. Sada me je strah da joj se obratim. Što li misli o meni? Što li je mislila o meni, onda? Kraljica i njezini muškarci. Mislila je da neću dugo trajati. Mladenačka ljubav. I gotovo. A evo me opet, nakon dvadeset i pet godina. Žena njenog sina, majka njenog unuka. Možda *gost*, ali *gost* koji ne odlazi.

Nadia je pozvala Davida da joj pomogne, što je prihvatio kao nešto što se mora, a i da odagna dosadu. Nadia ga je pomilovala po obrazu i on joj se nasmiješio kao još jednoj čudnoj stvari koja se upravo zbiva u njegovom životu. Helena se vrpjila i pokušala spustiti haljinu prema koljenima. Bože, šta je meni? Onda je pogledala u Vladimira. Kako li se on osjeća? Ništa se ne vidi na njemu. Izvadio je bocu viskija i pokazuje ju ocu.

“*Single malt!*” uzviknuo je pred Klementovim začuđenim očima. “Možemo si priuštiti”, zadovoljno je rekao. Helena je ponavljala te riječi u sebi... *možemo si priuštiti...* Sretan je da može zadiviti oca. Dječak, čak i sada.

“Nadia, mogla bih ipak i ja nešto...” Nadia je samo odmahнула rukom ostavljajući je da stoji tamo, u visokim potpeticama, ne znajući kamo će sa sobom dok stari parket glasno škripi pod njenim nemirnim nogama.

Klement je oprezno otpio gutljaj viskija, kao da se boji da ne prospe ni kap tog skupocjenog pića, i potom otpuhao sa zadovoljstvom.

“Medicina, zar ne?”

“Vrača iz mrtvih!” Klement je potvrdio oduševljeno. “Čak i nas koji smo već jednom nogom u grobu.”

Vladimir ga je upitao za srce, na što je Klement odmahnuo rukom te se potom nacerio kao da prkosi i medicini, i doktorima, i životu samom. Čemu tolika panika! Valjalo je nestati odavno. Odabrati pravi trenutak. Ovo je *robija*, kako je govorio, na koju je osuđen već dvadeset i kusur godina. Preduga kazna kako bi se razmislilo o svemu, kako bi se prevrnuo svaki kamen potrošenog života, a krivnja precizno odredila. Čist pred pravdom, kriv pred sobom.

“Ma, moje srce...”, prenuo se. “Ova tableta, ona tableta... Nemam ja nikakvih problema, samo mi tlak skoči kad vidim ovo.”

Dobro je izveo ovaj manevar. Najbolje je pričati o politici. Pokazuje Vladimiru na novine, pa ih ponovo uzima u ruke. Udari po naslovnici, pa opali njima o rub stolića na koji ih onda protestno baci. “Pa šta je to u tom svijetu?! Svuda nered, a bogatima nikad bolje! Šta ti kažeš na to? Ti si ipak profesor, doktor ekonomije, i tako to.”

Nadia se nasmije u sebi. Brzo su počeli, kao da Vladimir i nije otišao. Istopilo se četvrt stoljeća. Ruka joj je ipak zadrhtala. David je hitro prihvatio tanjure.

“Križa je privremena. Potrebno je srediti finansijski sektor i stvari će se opet pokrenuti...” Klement ga je gledao ispod oka, sumnjičavo.

“Pokrenuti?! Mogu se stvari pokrenuti... ali samo na dolje!” Klement se nasmijao ogorčeno.

Vladimir mu je ipak pokušao objasniti da će se stvari vratiti “u normalu”. Kao nekad, kada je bio

mladić, pokušavao je racionalno objasniti stvari. Čemu drama? Zašto su svi toliko dramatični, kao da se utrkuju tko će biti zvijezda dana. Klement je svojom grimasom odbacio njegovu argumentaciju, a potom krenuo u kontranapad.

“Ako je normala još veće iskorištavanje radnog naroda, onda su se stvari odavno vratile *u normalu*. Nažalost!”

Vladimir je odustao. Nasmijao se. “Oče, ti si, izgleda, ostao u samoupravljanju.”

“Da smo barem svi ostali!” dreknuo je borbeno Klement i ponovo uzeo čašu. Vratila mu se krv u obraze. Osjećao se dobro jer je mogao poentirati. *Touché.*

“Hajde, stari, dosta!” viknula im je Nadia. “Vi opet o politici. Kako vam ne dosadi, pitam se!”

Klement je odmahnuo rukom i uzeo još gutljaj viskija u kojem je vidno uživao.

“Ha, je l' dobar?” zadirkirivao ga je Vladimir. “Toga nije bilo u socijalizmu.”

“Pa moglo je biti svega da su nam dali šansu. Za sve!” uzviknuo je s čašom viskija u zraku, a potom zaključio rezignirano: “Ovako... nema ništa. Bravo!”

Možda sam preoštar prema njemu, pomislio je Klement. Uvijek sam bio. Ne znam zašto. Vidi ga sada. Starac.

“Odličan ti je ovaj viski. *Od-li-čan*”, naglasio je svaki slog, nasmiješivši se Vladimiru.

“Hej, Vladimire, mogao bi i meni ponuditi malo tog *single malta*.”

Vladimir je poskočio i galantno joj ponudio čašu viskija.

Helena ju je zgrabila i otpila obilni gutljaj. Odahnula je. Piće joj je prijalo. Nije se mogla opustiti. Osjećala je kao da joj se pod ljulja pod nogama. *Jet lag*. Prevelika vremenska razlika. Onda je ugledala Davida kako mrda glavom lijevo-desno, u ritmu. Skočila je ljutito prema njemu i išćupala mu slušalice iz ušiju.

“Leave me alone, woman!”

“Nisam ti ja *woman*, ja sam ti majka. Pomozi baki, odmah! I dosta engleskog!” viknula je za Davidom. “Nismo više u Chicagu.”

“Unfortunately!” odgovorio joj je iz kuhinje.

“Bože, što sam učinila da ovo zaslužim.”

“Majka si, to je dovoljno”, čula ju je Nadia koja se već bila vratila iz kuhinje sa čašama.

“Ma pustite ga na miru!” Klement je digao u zrak stisnutu šaku kao znak solidarnosti s Davidom. “Ne slušaj roditelje, sine! Nemaju oni pojma.” I onda se, kao da ga je to podsjetilo na prethodni razgovor, okrenuo Vladimiru. “Tu tom tvom ocu pokušavam objasniti neke osnovne stvari o političkoj ekonomiji koje se ne uče na fakultetima, već u životu, na svojoj koži!”

“Stvari su se bitno promijenile od tvog vremena. Srećom.”

“Ma prestanite već jednom”, umiješala se Nadia. “Neka ste se vi meni vratili! Bilo je i vrijeme.”